

Ю.В.Климчук
викладач кафедри перекладу
Київського університету ім.. Бориса Грінченка

ОБРАЗ ЖІНКИ–ВИКЛАДАЧА В АМЕРИКАНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ ВЕНДІ ВАССЕРШТАЙН “ХРОНІКИ ХАЙДІ”)

Анотація

У статті досліджується образ жінки–викладача у п'єсі Венді Вассерштайн “Хроніки Хайді”, зокрема місце жінки в суспільстві, де домінують чоловіки. Проведено порівняльний аналіз головних персонажів тексту драми та художньої стрічки “Посмішка Мони Лізи”.

Ключові слова: Венді Вассерштайн, “Хроніки Хайді”, викладач, кар'єра, жіноцтво.

Майже у всіх своїх п'єсах Венді Вассерштайн ставить питання про можливість сучасної жінки бути щасливою, про стереотипні гендерні ролі та американське суспільство загалом. Жінка-драматург ставить собі за мету з'ясувати, чи можливо поєднати успішну кар'єру та обов'язки дружини, матері, подруги тощо. Також В. Вассерштайн зображує непрості стосунки між чоловіком та жінкою у світлі феміністичного руху, зокрема як мати матеріальну та духовну незалежність. Письменниця намагається у своїх п'єсах дати різноманітні, підчас радикальні варіанти відповідей на ці питання. П'єса, яку ми розглядаємо, “Хроніки Хайді” (“The Heidi Chronicles”, 1988) була написана двадцять п'ять років тому, але вона залишається актуальною і на сьогоднішній день. Прем'єра драми відбулася 9 березня 1989 р. в Нью-йоркському театрі Gerald Schoenfeld Theatre. Її регулярно ставлять на сценах різних театрів США: зокрема у 2000 та 2006 рр. під час Беркшиського театрального фестивалю (Berkshire Theatre Festival) у штаті Массачусетс та у 2009 р. у театрі Marquette theatre. Принагідно зауважити, що ця п'єса є в репертуарі “Asolo Rep Theatre” та у березні 2013 р. її побачать глядачі штату Флорида.

П'єса “Хроніки Хайді” та фільм на її основі побудовані на реальній історії життя американської письменниці і журналістки Хайді Холланд (1947-2012). Вона - авторка багатьох книг та статей в таких всесвітньо відомих журналах, як “The

Sunday Times”, “The Telegraph”, “International Herald Tribune”, “The New York Times”. Незважаючи на однакові імена, жінка-драматург реконструює реальну особистість – її персонаж дещо відмінний від реальної особи і це допомагає авторці висвітлити власне бачення ролі працюючої жінки в суспільстві. Письменниця спростовує загальноприйнятту думку, що роль жінки обмежується материнством і домогосподарством. Тому В.Вассерштайн пропонує альтернативні форми існування для пересічної американки кінця ХХ ст., коли всі люди, незважаючи на стать, є рівними в своїх правах. Жінка повинна користуватися рівними з чоловіком правами щодо доступу до освіти, що є важливо, оскільки це основна ланка за допомогою якої жінка може реалізувати себе будь-якій сфері, відчутти себе повноцінною людиною.

Відповідно, метою нашої статті є дослідження образу жінки-викладача в американській жіночій драматургії на прикладі п'єси “Хроніки Хайді”. Також завданням є порівняльна характеристика образів жінок-викладачів у драматургії та кінематографі США.

Актуальність обраної теми зумовлена потребою аналізу твору В.Вассерштайн “Хроніки Хайді”, так як у вітчизняному літературознавстві бракує комплексного дослідження зазначеної п'єси. Письменниця отримала престижну Пулітцерівську премію за цей твір та у 1995 р. по сценарію драматурга її було екранізовано. Багато письменників звертаються до теми освіти і виховання та піднімають проблеми стосунків викладача з суспільством, його роль та призначення. Логічним є те, що В.Вассерштайн також звернулася до цієї теми. Оскільки тема освіти та виховання раніше не вивчалася дослідниками творчості жінки-драматурга – Г.Чіочіола [3], Д.Балакіян [3], Н.Висоцька [5], В.Шаміна [7], А.Гайдаш [1], тому доцільним вважаємо детальний аналіз п'єси “Хроніки Хайді” з точки зору вищезазначеного аспекту.

В літературному доробку Венді Вассерштейн (1950 – 2006) – відомої американської письменниці, драматурга та сценариста дванадцять п'єс, три прозових твори, два сценарії до фільмів, численні статті у журналах “Harpers Bazaar” “New Woman”, де автор вела колонку під назвою “The Wendy Chronicles”.

“Хроніки Хайді” є дотепної та проникливою драмою, яку деякі американські рецензенти (Пауль Бограт та Джен Балакіян) вважають комедією. Епізодична

побудова твору дійсно нагадує хроніку, але хроніку суб'єктивну та особисту, де всі події університетського та культурного життя важливі тому, що вони формують особистість [1]. Дія літопису охоплює період з 1965 р., коли героїня ще вчиться у школі, до 1989 р., коли 40-річна Хайді знаходиться на піку свого життя та кар'єри. Характер головної героїні є ідеальним для багатьох американських жінок; вона розумна та добре освічена. Хайді Холланд на перше місце ставить роботу, викладання, наукові дослідження, але тільки не особисте життя. І це підтверджується її власними словами: “Усі люди заслуговують на розкриття свого потенціалу” [4,16]. Це пояснює мету героїні – її прагнення до професійної самореалізації та права на вільний вибір [3]. П'єса стала спробою зображення того, як авторка намагається примирити професійну самореалізацію жінки з її особистим життям.

Конфліктом виявилася несумісність феміністичних ідей з “нормальними” жіночими цінностями – коханням, заміжжям, дитиною, як для головної героїні Хайді, так і для самої авторки В.Вассерштайн.

У п'єсі описується життя героїні протягом двадцяти п'яти років. Прологом твору є 1989 рік – лекція Хайді у Колумбійському університеті на тему споконвічного недооцінювання ролі жінок в образотворчому мистецтві, яка створює контрапункт до власної долі протагоністки – непростих стосунків з двома непересічними чоловіками, яким не потрібна вдома жінка “на 5 з плюсом” [7,188]. Потім дія п'єси переноситься у минуле, і ми бачимо Хайді молодою шістнадцятирічною випускницею з її найкращою подругою Сьюзан у школі танців. Там вона зустрічається з Пітером Пейтроном, який в майбутньому підтримуватиме її. Вони стали спорідненими душами та пронесли цю дружбу крізь роки. Він є єдиним з усіх чоловіків, який цинив самостійність Хайді. У тексті неодноразово підкреслено, що Хайді прагне незалежності від чоловіків. Так, у діалозі з Пітером вона відмовляє Пітеру у близькості:

Peter: Will you marry me?

Heidi: I covet my independence.

Peter: If we can't marry, let's be great friends. [4,12].

Пітер: Ти вийдеш за мене?

Хайді: Я жадаю незалежності.

Пітер: "Якщо ми не можемо одружитися, давай будемо хорошими друзями".¹

Зрештою Хайді зустрічає кохання свого життя: Скуп Розенбаум – цілеспрямований та розумний редактор газети. Хайді має також чудову кар'єру історика мистецтв та навіть здобуває вчене звання професора. Однак розвиток стосунків зі Скупом є аналогічним ситуації з Пітером. Хайді, кохаючи Скупа Розенбаума, відповідає йому:

Heidi: Why should some well-educated woman waste her life making you and your children tuna-fish sandwiches? [4, 38].

Хайді: Чому добре освічена жінка повинна витратити час на тебе і твоїх дітей приготуванням бутербродів?

Ці слова є підтвердженням того, що для Хайді першоплановою є її кар'єра, мистецтво, а не чоловік та кохання. Незважаючи на глибокі почуття до головної героїні, Скуп одружується на іншій та згодом признається Хайді:

Scoop: But I couldn't dangle you anymore. And that's why I got married [4, 35].

Скуп: Але я не міг тинятися більше. І ось чому я одружився.

Також своє одруження Скуп обґрунтовує тим, що вони з Хайді дійсно дуже схожі – обидва інтелектуали і це може викликати конкуренцію між ними:

Scoop: I want self-fulfillment, self-determination, self-exaggeration. Then you'd be competing with me [6, 27].

Скуп: Я хочу самореалізації, самовизначення. Тоді ти будеш конкурувати зі мною

Окрім заглиблення у викладацьку діяльність, мистецтво та історію Хайді також бажає отримати досвід материнства. Це прагнення стає все більш нестерпним, коли вона відвідує родину Скупа Розенбаума, де вже з'явилася дитина. Тому у фіналі п'єси Хайді удочеряє дівчинку, якій, сподівається героїня, легше буде знайти рівновагу між складовими щастя [1,102].

З роками Хайді прагнула ще більшого саморозвитку і з подругою Сьюзен відвідувала жіночі групи, орієнтовані на "підвищення свідомості" [2]. Навпроти Чиказького університету Хайді проводить акцію протесту зі своєю подругою Деббі "Women in Art" ("Жінки у мистецтві"), де за Наполеонівських часів жінок-художниць майже не було і це дійсно обурює Хайді. Небагатьох людей це турбує і

¹ Переклад фрагментів п'єси авторський – Ю.К.

тому акція протесту малочислена. Лише Пітер підтримує жінку-мистецтвознавця в цей момент і захоплюється її виступом. У цій сцені ми можемо простежити, що Хайді є дійсно викладачем, мисткинею, яка хоче, щоб жінки посідали гідне місце в мистецтві, а не так, як за часів Наполеона: “The age of Napoleon includes not one female artist” [4,25]. Коли Пітер запитує, чому вони так довго не бачились, Хайді відповідає, що пише дисертацію, отже знову кар’єру вона висуває на перший план та ставить вище дружби. В цьому аспекті Хайді можна порівняти з героїнею художнього фільму “Посмішка Мони Лізи” (“Mona Lisa Smile”, 2003), з персонажем Кетрін Уотсон, роль якої виконує її Джулія Робертс – також викладач вищого навчального закладу, яка більше за все цінує незалежність. Кетрін навіть покинула свого нареченого заради роботи в іншому місті, де отримала посаду викладача історії мистецтв у престижному жіночому коледжі. Однак серед керівництва та викладацького складу коледжу переважають патріархальні погляди на роль жінки в цьому світі. Кетрін з пристрасним ентузіазмом кидається в боротьбу за рівноправ’я статей, чим робить величезний вплив на студенток. Спілкування з нею міняє не тільки їх, але і змушує її по-новому подивитися на власне життя. Кетрін Уотсон закликає учениць повірити в себе, вчитися, щоб створити професійну кар’єру і самим забезпечити своє майбутнє. Вона використовує уроки мистецтва, щоб довести дівчатам, що вони не повинні підкорятися стереотипам про те, що жінки народжуються аби бути виключно домогосподарками та матерями.

Безстрашна Кетрін Уотсон стає суворішою у своїх промовах про фемінізм та майбутнього американської жінки та приходиться до ідеї, що становище жінки в суспільстві має змінитися і що вона має вселити спрагу змін своїм студенткам [6].

Коли до героїні фільму приїжджає її коханий, вона не приділяє йому багато часу, тому що їй треба працювати, готуватися до занять.

Попри схожість образів Хайді та Кетрін присутня відмінність у тому, що героїня драми Хайді отримала дитину, яку бажала, сумістивши кар’єру, яку високо поцінювала. Героїня фільму Кетрін зосереджена лише на роботі, тоді як питання про народження дитини, що для жінки є головною місією життя, навіть не підіймається.

Отже, образ жінки-викладача у культурній системі США відіграє важливу роль. Персонажі Хайді Холланд та Кетрін Уотсон – сильні та відважні особистості, вони люди із амбіціями та переконаннями. Роль жінки як матері дуже важлива, ніхто не має права обмежувати її в цьому, адже її вплив у будь-якій сфері не менш значущий і потрібен не менш ніж чоловічий. Тілесна свобода жінки стає складовою її особистісної реалізації. Хайді та Кетрін присвятили себе боротьбі за те, в що вірили, подолали всі труднощі на своєму шляху та реалізували свою мрію: Кетрін продовжує робити те, що становить найбільший сенс для неї, а Хайді має блискучу кар'єру та дитину, і всього вона досягла без допомоги чоловіка. Без сумніву, ці ерудовані жінки змогли знайти свій власний шлях самотійно.

Жінки-інтелектуали є провідними персонажами і пізньої творчості В. Вассерштайн: “Old money” (2000), “Psyche In Love” (2003), “Third” (2005). Оскільки дані п'єси не були проаналізовані в контексті історико-культурного літературознавства, перспективним є дослідження образних систем вищезгаданих творів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гайдаш, А.В. Жіноча драматургія США в контексті ідейно-естетичних шукань американського театру кінця 1970-90-х років. – Дис. канд. філол. наук. – К., 2004. – С. 98-117.
2. Andreach, R. “Creating the self in the Contemporary American Theatre”.- Southern Illinois University Press, 1998. – 242 p.
3. Balakian, J. Wendy Wasserstein: a Feminist Voice From the Seventies to the Present / The Cambridge Companion to American Women Playwrights / ed. by Brenda Murphy. – Cambridge UP, 1999. – P. 213-231.
4. Wasserstein, W. “The Heidi Chronicles”. – Dramatic play service, 1990. – 81 p.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ:

5. Офіційний сайт тексту “Сучасна драматургія США” Н.О. Висоцької. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/185/10.pdf>
6. Офіційний сайт художнього фільму «Посмішка Мони Лізи». Режим доступу: <http://www.imdb.com/title/tt0304415/>

7. Офіційний сайт автореферату “Пути развития американской драмы: истоки, типология, традиции” В.Б. Шаміної. Режим доступу: oldvak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/.../ShaminaVB.rtf

Аннотация

В статье исследуется образ женщины-преподавателя в пьесе Венди Вассерштейн “Хроники Хайди”, в частности место женщины в социуме, где доминируют мужчины. Проведен сравнительный анализ главных персонажей текста драмы и художественного фильма “Улыбка Моны Лизы”.

Ключевые слова: Венди Вассерштейн, Хроники Хайди, преподаватель, карьера, роль женщины.

Summary

The paper studies the image of woman teacher in Wendy Wasserstein’s play “The Heidi Chronicles”, namely the place of woman in society, dominated by men. Comparative analysis of female protagonists in drama and film “Mona Lisa Smile” was made.

Keywords: Wendy Wasserstein, “The Heidi Chronicles”, lecturer, career, womanhood.